

welke te gewichtig is, dan dat ik haar niet in de eerste plaats zoude vermelden. Beiden, Voorzitter en Secretaris, treden hier voor het eerst in het openbaar op, om rekenschap van het voorgevallene in de beide laatste jaren af te leggen. Hij, die, vóór dertig jaren, bij de eerste openbare Vergadering, welke door het Instituut gehouden werd, als Secretaris verslag gaf van de werkzaamheden der Eerste Klasse, en telkenmale, wanneer zij openbare rekenschap harer handelingen afleide, in veertien achter-eenvolgende Vergaderingen die taak vervulde, achte zich vóór ruim twee jaren gedrongen, van de betrekking als Secretaris afstand te doen. Gij herinnert U, Geëerde Hoorders! dat bij de laatstgehoudene Openbare Vergadering het verslag der werkzaamheden van de Eerste Klasse, door eenen tijdelijken Secretaris werd voorgedragen. Sedert het jaar 1845 werd deze vervangen door den zoon van hem, wiens naam van den aanvang af, met de werkzaamheden der Eerste Klasse zoo bestendig verbonden is geweest. Met het nederleggen zijner betrekking als Secretaris, was GERARDUS VROLIK er intusschen verre van af, zijne belangstelling voor de werkzaamheden der Klasse te verliezen, en met onvermoeiden ijver schenkt hij haar bij voortduring de ondersteuning van zijnen schranderen geest en veelomvattende kennis.

Waarom mogten wij niet hetzelfde voorregt ten opzichte van den Hooggeleerden **SWART** genieten, die sedert het jaar 1838 de betrekking als Voorzitter vervulde. Toen hij, nu ruim een jaar geleden, aan zijne Medeleden de verzekering gaf, dat hij die betrekking wenschte neder te leggen, konden zij er noode toe besluiten, dezen wensch — zoo zij meenden dezen *wensch* — in te willigen. Doch toen de Vergadering vernam, dat het meer dan een wensch, dat het een onwrikbaar voornemen was, eerbiedigde zij de reden, in dankbare herinnering voor de vele diensten, welke hij in dat achtjarig tijdvak aan het Instituut bewezen had. Reeds toen gevoelde **SWART** zijne gezondheid geschokt: rust naar ligchaam en rust naar den geest was het, wat hij als behoefte ter herstelling van die gezondheid erkende. Lang nog scheen hij zich met de hoop op herstel te vleijen, toen zijne betrekkingen en vrienden met weemoed de steeds voortgaande slooping zijner krachten opmerkten. Niet, dat

hij onbekommerd het oog sloot voor het gevaar: integendeel was het hem behoefte, zich zoo naauwkeurig mogelijk te vergewissen omtrent hetgeen hij te hopen en te vreezen had. Bij de geringe stoornis zijner algemeene bevinding, kon hij zich evenwel het gevaar niet zoo dreigend voorstellen. Zoo vonden zijne vrienden hem, tot weinige dagen vóór zijnen dood, steeds vervuld met gedachten aan zijne studie, en plannen voor de toekomst. Hij ontsiep op den 12^{den} Maart in negen-en-dertigjarigen leeftijd. Dat leven was voor een goed deel aan het Instituut gewijd, waarvan hij in 1836 tot Lid benoemd was. Wie van nabij getuige is geweest, hoe SWART noch inspanning, noch moeite, noch zorgen dachtte, waar hij de belangen van deze Inrigting meende te kunnen bevorderen, zal hem gaarne daarvoor de regtmatige hulde toebrengen. Eene opsomming der talrijke rapporten, welke hij als Lid van verschillende Commissiën ingediend heeft, en de vermelding der stukken, die van hem in het Tijdschrift van het Instituut zijn opgenomen, zouden slechts eene onvolledige schets van zijne werkzaamheden geven. En toch zou die opsomming op zich zelve eene aanmerkelijke reeks van onderwerpen, die hij vrijwillig ter beslissing op zich nam, aan U doen kennen. Ik mag daarmede thans echter Uwe aandacht niet bezig houden: alleen zij het mij vergund, van enkele dier werkzaamheden hier ter loops melding te maken.

Het denkbeeld, om door de boring van eenen Artesiaanschen put de hoofdstad met welwater te voorzien, door het verdienstelijk Medelid der Klasse, den Heer A. VAN BEEK, het eerst geopperd, werd op haar voorstel, door de Stedelijke en Landsregering krachtadig ondersteund. In de Commissie, welke deze werkzaamheden regelde en bewaakte, nam SWART een ijverig deel, en het verslag hiervan door hem opgesteld, getuigt van de naauwlettende zorg, waarmede hij die taak vervulde; zoo als ook de waarnemingen omtrent de temperatuurs-bepaling op verschillende diepten, door hem verzameld, onder meer andere bijzonderheden het bewijs geven van den wetenschappelijken zin, waarmede hij dezen arbeid volgde.

Eene geheel verschillende rigting van werkzaamheden erkennen wij daar, waar hij deel nam aan de Commissie, in-

gesteld om eenige van *Java* ontvangene *Tjandoe*-soorten scheidkundig te onderzoeken en met *Extract* van Opium, uit gewoon Opium vervaardigd, te vergelijken; welk onderzoek door de Hooge Regering van de Klasse gevraagd was, in het belang van 's Rijks Opium-verpachting op *Java*. Met onvermoeiden ijver heeft hij dit belangrijk onderwerp onderzocht, en in echt wetenschappelijken geest bearbeid.

Niet minder verdienstelijk heeft hij zich gemaakt als Lid der Commissie, welke het al dan niet wenschelijke en nuttige van het gebruik der beenderen-gelei, als voedsel voor den mensch, op last der Regering had te onderzoeken. De reeks van proeven op dieren, welke tot beslissing van dit onderwerp in het werk gesteld werden en die hij met de meeste zorg naging, bezitten een onmiskenbaar wetenschappelijk belang, en hebben tot uitkomsten geleid, welke voor de beantwoording dezer vraag, die in hare praktische toepassing zoovele gewigtige zijden heeft, vele belangrijke bouwstoffen bevatten.

De aanduiding van deze enkele punten moge genoegzaam zijn, om de uitspraak te staven: dat SWART, in zijne betrekking tot het Instituut, eene dankbare erkenning voor de belangrijke diensten aan deze Inrigting bewezen, met regt mogt eischen. Ik wil thans beproeven in eenige trekken zijne levensbijzonderheden mede te deelen. De plicht om zijne nagedachtenis hier ter plaatse te huldigen, heeft voor mij, die hem van zijne jeugd af gekend heb, die reeds vroeg met hem in vertrouwelijk vriendschappelijken omgang verkeerde, eene treffende beteekenis. In mijne herinnering teruggaande tot den tijd, toen wij als schoolmakkers met elkander wedijverden, en hem volgende tot op den oogenblik, dat ik geroepen word, van de plaats welke hij vroeger bekleedde, het woord tot deze Vergadering te rigten, om den afgestorvene te herdenken: bij die herinnering, gij beseft het, Mijne Hoorders! is de taak, welke ik sta te vervullen, voor mij dubbel aandoenlijk.

WILLEM SIMON SWART werd den 6ten December 1807 te Amsterdam geboren. Bij den aanvang zijner studiën legde hij zich

met bijzondere ingenomenheid toe op de mathematische wetenschappen, hoewel hij zich aanvankelijk de bestemming als geneeskundige verkozen had. Gedurende zijne Akademische loopbaan wist hij zich reeds te doen onderscheiden door de beantwoording der Prijsvraag over de Stoechiometrie, voor het jaar 1827 aan de Leydsche Hoogeschool uitgeschreven. Het antwoord hierop door SWART ingezonden, verwierf in die mate de goedkeuring der Beoordeelaars, dat het inderdaad scheen gelijk gesteld te worden met een tweede op deze Prijsvraag ingekomen antwoord. »Beide stukken,» dus leest men in de beoordeeling, »hebben zoo vele verdiensten, dat, wanneer de eene of de andere Verhandeling alleen ontvangen ware, daaraan zonder twijfel de Medaille zoude toegekend zijn.» Nu moest SWART voor zijnen mededinger wijken, dien hij, volgens de uitspraak der Beoordeelaars, door grondige en scherpzinnige behandeling van het onderwerp overtrof; maar bij wien hij achtergesteld werd, omdat zijne ontwikkeling niet zoo bevattelijk, niet zoo duidelijk gekeurd werd. Op de uitnoodiging der faculteit, maakte hij evenwel zijnen naam als Schrijver van de ingezondene Verhandeling bekend, en ontving daarop het loffelijke getuigenis.

Nog vóór dat hij de Doctorale waardigheid in de natuurlijke wijsbegeerte verkregen had, werd hij door zijn' leermeester, H. C. VAN DER BOON MESCH, aangezocht, bij diens ongesteldheid, de lessen in de Scheikunde aan het Athenaeum Illustre te Amsterdam, op zich te nemen. Zoo werd hem als van lieverlede de weg voor de toekomst aangewezen, en zag hij zich gedrongen, de studie der Scheikunde op den voorgrond te plaatsen.

Toen in Junij 1831 de verdienstelijke VAN DER BOON MESCH aan het Athenaeum door den dood ontruikt werd, toonde SWART zich bereid, door tijdelijke opvatting van de taak zijns leermeesters, zijnen medestudenten het gemis aan scheikundig onderwijs naar zijne beste vermogens te vergoeden. Drie volle jaren verliepen er sedert den dood van VAN DER BOON MESCH, eer de leerstoel der Scheikunde weder vervuld werd. In dien tusschentijd ontving de Hoogleraar in de Wis-, Natuur- en Sterrekunde, en Bespiegelande Wijsbegeerte, de Heer J. P. E. VOUTE, op zijn verzoek

eervol ontslag uit de genoemde betrekking, en werd, volgens Raadsbesluit der Stedelijke Regering, het onderwijs in de Scheikunde, Natuurkunde, Meetkunde en Sterrekunde in ééne post vereenigd.

Welk een' bedroevenden indruk dit besluit der Regering moest maken, zal men te levendiger beseffen, wanneer men daarbij bedenkt, dat, volgens de geruchten, destijds in omloop, de aandacht der Curatoren van het Athenaeum, ter vervulling van het Hoogleeraarsambt in de Scheikunde, aanvankelijk gevestigd was op een' man, die toen reeds eenen roemvollen naam verworven had, en dien wij sedert onder de grootste Scheikundigen van onze eeuw hebben leeren tellen. Die vereeniging van zoo vele uitgebreide vakken van onderwijs in één Hoogleeraarsambt, nadat men daarvoor nog kortelings twee Hoogleraren werkzaam gezien had, is als eene der donkere bladzijden in de Geschiedenis van het Athenaeum te beschouwen. Het was de zegepraal van het bezuinigingsstelsel op de wetenschap. Dien last te torschen, zou reuzenkrachten gevorderd hebben; en wanneer men het moet betreuren, dat SWART zich getrooste hem op zich te nemen, moge een deel der schuld op dengene terugkomen, die eene zoo zware verpligting op zich nam: het grootste deel der schuld moet aan diegenen geweten worden, die op zulk eene wijze de wetenschap hebben verkort, en de ontwikkeling van een' geleerde moedwillig hebben verdrukt, welke, onder andere omstandigheden, zijnen uitstekenden aanleg ongetwijfeld krachtiger en heerlijker zou ontwikkeld hebben. Want dit zullen allen getuigen, die SWART van nabij gekend hebben: een dergelijke dwang moest verderfelijk voor zijnen geest werken. In geheel eigenaardige rigting vervolgde hij voet voor voet een onderwerp, waarop zijne studie zich vestigde. Hierdoor miste hij wel eens dien ruimen en gemakkelijken blik, welke ons vergunt het geheel te omvatten, zonder tot in bijzonderheden door te dringen. Voor hem was de kennis der bijzonderheden eene behoefte, en met streng mathematische consequentie wilde hij van den eenen term tot den anderen overgaan. Wie zoude er aan twijfelen, dat deze aanleg hem juist voor het onderwijs uitnemend geschikt maakte? Zeker, onder andere omstandigheden

zou zij hem voortreffelijk te stude gekomen zijn; en wij hebben het dus dubbel te betreuren, dat het hem niet vergund was, bij eenen rustigen gang van studie, de wetenschap te beoefenen.

Van dien rustigen gang der studie, vinden wij in WILLEM WENCKEBACH een benijdenswaardig voorbeeld. Het is op dien geleerde, door wiens dood de Eerste Klasse een harer werkzaamste en uitstekendste Leden verloor, dat ik thans voor eenige oogenblikken uwe aandacht wensch te bepalen.

Was bij het langdurig lijden van SWART zijn verlies reeds geruimen tijd voorzien, de mare van den dood van WENCKEBACH verpletterde zijne vrienden als door een' plotseligen slag. WENCKEBACH, wien wij nog vóór korte dagen zoo krachtig, zoo volijverig, zoo bezielde door lust en liefde voor zijne wetenschap gezien hadden, — WENCKEBACH was zijnen vrienden, was der wetenschap ontrukkt! Hoe zoude ik wenschen, dat het mij vergund ware als vriend, het beeld van den man voor u te schetsen, die, in zijne geheele ontwikkeling, zulk eene zuivere overeenstemming in zedelijke en verstandelijke kracht vertoonde. Doch de plaats, van waar ik het woord tot U voer, herinnert mij dat ik hem vooral op het gebied der wetenschappen heb te volgen; en terwijl reeds elders, door een' zijner vrienden, met krachtige en juiste trekken eene levensschets van hem gegeven is, zal ik mij hier beperken om in weinige woorden te melden, wat WENCKEBACH voor de Wetenschap geweest is, en de diensten te gedenken, die hij aan het Instituut bewezen heeft.

De eerste vorming in klassieke studiën dankte hij zijnen voortreffelijken leermeester, den Rector van het Leydsche gymnasium F. A. BOSSE. Dat hij, bij den ijver waarmede de klassieke letteren door hem beoefend werden, reeds van den aanvang af met eene bijzondere ingenomenheid de exacte wetenschappen bestudeerde, waartoe hij door NIEUWENHUIS krachtig aangespoord werd, kan de in 1825 met goud bekroonde Verhandeling van den negentienjarigen jongeling getuigen; in welk antwoord hij de vraag, omtrent de inrigting en het gebruik van den Barometer tot het oogmerk der hoogtemetingen, behandelde. Wij treffen hem hier reeds aan als waarnemer op een bepaald gebied der physische